

RECHTSPRAAK

MAAKT SAMEN LEVEN MOGELIJK

Neem
gratis
mee

“
Het geheim van
de raadkamer”

NOS-hoofdredacteur Marcel Gelauff:
“Rechter moet eigen vonnis toelichten”

Ulco van de Pol, promoveerde
op openbaarheid van rechtspraak

“Echtscheidingen,
daar heeft niemand
iets mee te maken”

Scheidend bestuurder Simone Roos:
“Als niet-rechter kom je niet écht tussen de rechters”

Rechter Dirk Vergunst:
“Ons werk mag gezien worden”

“ OPENBAARHEID COMPENSEERT GEBREK AAN DEMOCRATISCHE CONTROLE”

Rechtspraak is openbaar, maar niet altijd. Daarover gaat dit themanummer. Het is tevens het thema van de Week van de Rechtspraak. Vanaf 8 september openen gerechten hun deuren - die in principe altijd open staan - nog eens extra door evenementen te organiseren.

De quote die u links ziet staan, komt uit de pen van Geert Corstens, de president van de Hoge Raad. De hoogste rechter legt in zijn column uit dat de macht van de overheid controleerbaar moet zijn, zeker als er niemand anders is die de rechterlijke macht ter verantwoording kan roepen.

Het coververhaal gaat over het geheim van de raadkamer, het beraad waarin rechters bespreken of een verdachte schuldig is. De wetgever koos ervoor dat overleg niet herleidbaar te laten zijn tot individuele rechters.

Voorzitter Dirk Vergunst van de Persrechtersvergadering zegt dat rechters die uit overtuiging laten zien wat ze doen, het beste tegenwicht vormen tegen foute beeldvorming.

Kinderrechters behandelen zaken in principe achter gesloten deuren. Maar soms niet. Dat was bijvoorbeeld zo bij de 'Facebookmoord' in 2011. Door de grote maatschappelijke impact vonden de rechters het belangrijk dat iedereen kennis kon nemen van de details.

NOS-hoofdredacteur Marcel Gelauff gooit een knuppel in het hoenderhok door te zeggen dat rechters hun eigen vonnis voor camera of microfoon moeten toelichten, in plaats van dat over te laten aan persrechters.

Kortom: openbaarheid van rechtspraak van vele kanten belicht.

Rob Edens, hoofdredacteur

Coververhaal

8

“Klap niet uit de raadkamer,
dat wordt niet getolereerd”

Nieuws

18

Wisseling van
de wacht in de
Raad voor de
rechtspraak

Hoe kan dat nou?

18

Waarom Volkert van der Graaf
zijn enkelband mag afdoen

En verder

Kort Nieuws	4
Column Geert Corstens	7
Interview Persrechter Dirk Vergunst	14
Openbaarheid Openbaar, tenzij	18
Jeugdrecht Dilemma's kinderrechters	20
Wetenschap Grote winst door snelheid	17
Interview NOS-hoofdredacteur Marcel Gelauff	22
Bijzondere rechter Rechter-commissaris Vincent Mul	25
Wablief? Artikel 12	28

Op de rol

12

Mishandelde Fred de J. zijn
zontje en echtgenote?

de Rechtspraak

Rechtspraak Nummer 3, september 2014 (tweede jaargang) Rechtspraak is een uitgave van de Raad voor de rechtspraak. Het magazine wordt verzonden aan relaties van de Rechtspraak en verspreid via de openbare ruimtes van gerechten. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud. Aan de in *Rechtspraak* vermelde informatie kunnen geen rechten worden ontleend. Artikelen geven niet per se de mening van de Rechtspraak weer. Overname van artikelen is met bronvermelding toegestaan. **Hoofdredacteur:** Rob Edens (r.edens@rechtspraak.nl) **Redactie:** Simone Alderliesten (beeldredactie; s.alderliesten@rechtspraak.nl), Stijn Dunk (s.dunk@rechtspraak.nl), Sandra Hoitinga (s.hoitinga@rechtspraak.nl), Pauline van der Mije (p.van.der.mije@rechtspraak.nl) **Medewerkers aan dit nummer:** Martijn Delaere, Aad Goudappel, Bas Kijzers, Sake Rijpkema **Contact met de redactie:** redactie@rechtspraak.nl **Redactie-adres:** Kneuterdijk 1, Den Haag **Postadres:** Postbus 90613, 2509 LP Den Haag **Abonnementenadministratie:** Wijziging of opzegging? Stuur de adresdrager retour naar het retouradres en geef hierop de verandering aan. Aanmeldingen voor een individueel abonnement via abonnement@rechtspraak.nl. Gemotiveerde aanvragen voor meer exemplaren zijn ook mogelijk. **Vormconcept en realisatie:** Kris Kras Design **Druk:** OBT bv **Illustratie cover:** Aad Goudappel

facebook.com/rechtspraak

Rechtvaarders aan het werk, uitleg van moeilijke termen, aankondigingen van geruchtmakende zaken, uitnodigingen voor evenementen, verwijzingen naar persoonlijke blogs, een toelichting op gerechtelijke procedures, anekdotes uit de rechtszaal – dergelijke alledaagse praktijkvoorvallen vind je op onze Facebookpagina. Je kunt ook reageren op onze posts en vragen stellen. Like ons!

Near je werk gaan terwijl haast iedereen in het buitenland, op de camping of op de boot zit, valt niet altijd mee. Dien zit je goed bij het gerechtshof in Amsterdam, dat op een schipwieland in het IJ is gebouwd. Een blik naar buiten, bijvoorbeeld vanuit het bedrijfsrestaurant, en de reeds heren en medewerkers krijgen de sfeer van zonnige vaartochten mee.

Wil je een keer zien hoe het er echt aan toe gaat in een rechtszaal? Ga dan eens kijken bij de politierechter. Zittingen van de politierechter zijn openbaar. Dat betekent dat je daar als belanghebbende bij aanwezig mag zijn. Op het zittingsproces van de rechtbank Midden-Nederland kan je zien wanneer de rechter een interessante zaak behandelt, bijvoorbeeld in deze zittingszaal in Lelystad. Wees welkom! <http://bit.ly/1p7Q2lq>

Meer nieuws op www.rechtspraak.nl/actualiteiten

Nieuwe frisse wind van buiten

Simone Roos

De twee niet-rechterlijke leden van de Raad voor de rechtspraak, Simone Roos en Joop Pot, maken plaats. Simone Roos is benoemd tot directeur-generaal op het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. Joop Pot gaat met pensioen, maar blijft zich in verschillende functies bezighouden met de publieke zaak, onder andere als bestuurslid van de Kansspelautoriteit.

De Raad voor de rechtspraak telt vier leden: twee leden met een achtergrond als rechter (waarvan één tevens voorzitter is) en twee niet-rechterlijke leden. De wetgever heeft dit zo bedacht om ervoor te zorgen dat de Raad ook niet-rechterlijke expertise in huis heeft en verzekerd is van een frisse blik van buiten. De taak van de Raad is ervoor zorgen dat gerechten hun werk – rechtspreken – goed kunnen doen, onder meer door hun belangen te behartigen bij politiek Den Haag. Niet-rechterlijke leden krijgen de expliciete opdracht om 'betrokken buitenstaander te zijn én blijven'. Simone Roos was onder meer belast met organisatie-ontwikkeling en HRM, Joop Pot met financiën en huisvesting.

Jullie werkten beiden op een Haags departement voordat jullie bestuurder werden in de Rechtspraak, de derde staatsmacht. Zoek de verschillen?

Joop Pot: "Ik had in het begin echt het gevoel in een *black box* terecht te zijn gekomen. Op een departement heb je te maken met een klassieke, hiërarchische organisatie. In de Rechtspraak, met tot op zekere hoogte autonome gerechten, is dat echt heel anders. Daar moet je samen met gerechtsbesturen de koers uitzetten. Als bestuurder heb je in de Rechtspraak meer obstakels dan op een departement, maar ik heb dat als een uitdaging ervaren. Ook het feit dat rechters volledig onafhankelijk zijn, speelt een rol. Kortom: het is echt

Joop Pot

“Dan denderen we voor dag en dauw een woning binnen zonder te weten wat we aantreffen”

Rechter-commissaris Vincent Mul, pagina 25

een andere staatsmacht. Staatsrechtelijk, maar ook in wijze van functioneren en opereren.”

Simone Roos vult aan: “De Rechtspraak is een aparte wereld, met een eigen cultuur, eigen mores en natuurlijk een heel specifieke taak: rechtspreken. De overeenkomst met de uitvoerende macht is dat je te maken hebt met mensen met hart voor de publieke zaak, maar voor de rest is heel veel anders. Als bestuurder heb ik, door de complexe bestuurlijke verhoudingen, voor een deel ander repertoire van stal moeten halen dan ik gewend was te gebruiken. Er wordt extra veel van je gevraagd op het gebied van draagvlak creëren, mensen laten meedenken en betrekken bij je doelstellingen. Kenmerkend is ook dat je als niet-rechter nooit echt tussens de rechters komt. Dat bedoel ik niet op een vervelende manier. Maar je hebt rechters en niet-rechters.”

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen geweest in de jaren dat jullie lid van de Raad voor de rechtspraak waren?

Simone Roos: “De herziening van de gerechtelijke kaart, die per 1 januari 2013 is doorgevoerd en die het aantal gerechten terugbracht, is natuurlijk een heel belangrijke geweest. Door in grotere verbanden te werken, is het mogelijk beter op de eisen van de tijd in te spelen. Hiermee hangt de oprichting van één landelijke dienst voor een aantal bedrijfsvoeringstaken sterk samen. Ik heb de bereidheid tot veranderen in de afgelopen jaren echt zien toenemen. Dat is ook nodig, in de huidige samenleving, waarin alles veel sneller gaat en heel veel heel snel verandert.”
Joop Pot: “Een belangrijke ontwikkeling is verder dat de maatschappelijke antenne beter ontwikkeld is de laatste jaren. In onze beginjaren als lid van de Raad waren er nogal wat incidenten, waar niet adequaat op werd gereageerd. Saban B., het proces-Wilders, de Schiedammer Parkmoord. De Rechtspraak heeft geleerd kou eerder uit de lucht te halen als de situatie daarom vraagt.”

De opvolgers

Simone Roos wordt opgevolgd door Herma Rappa-Velt. Rappa-Velt (1960) is jurist. Na haar afstuderen gaf zij twee jaar les aan de Rijks Hogere Landbouwschool. Daarna bekleedde zij publieke functies bij de Rijksgebouwendienst, de provincie Drenthe, de Informatie Beheer Groep (nu DUO) en de Dienst Regelingen, een agentschap van het ministerie van Economische Zaken. Deze dienst fuseerde met Agentschap NL tot het huidige RVO.nl.

Herma Rappa-Velt

Peter Arnoldus

De opvolger van Joop Pot is Peter Arnoldus (48). Hij was directeur financieel-economische zaken bij het ministerie van Buitenlandse Zaken. Van 1992 tot 1999 werkte Arnoldus al voor dat ministerie. Na uitstapjes naar advies- en accountants-bedrijf KPMG en het ministerie van Financiën, waar hij de Rijksacademie voor Financiën en Economie oprichtte, keerde hij in 2007 terug bij Buitenlandse Zaken.

@RechtspraakNL

Nieuws over rechtspraak, nieuwsberichten naar aanleiding van uitspraken, attendering op interessante publicaties over rechtspraak, reacties op vragen, verwijzingen naar relevante artikelen, standpunten van de Rechtspraak, aankondigingen van wetgevingsadviezen – dit en meer treft u aan op @RechtspraakNL. Volg ons!

Op rechtspraak.nl meer info over opleiding en het waarom daarvan
@TribbleSlayer_1 @OvJKwakma
@wagDenHaagCS bit.ly/1p1dCZt

www.nieuwsbriefrechtspraak.nl

Wekelijks verstuurt de redactie van de Raad voor de rechtspraak een nieuwsbrief. Daarin het belangrijkste rechtspraaknieuws, het overzicht van gepubliceerde uitspraken en een selectie van nieuwsberichten naar aanleiding van uitspraken. Dé manier om kort en bondig op de hoogte te worden gebracht van belangrijke ontwikkelingen en nieuwsfeiten.

Tijdelijk geen straf- en familie zaken bij rechtbank Almere

De rechtbank Midden-Nederland houdt vanaf september voorlopig geen zittingen op het gebied van strafrecht en familierecht in de rechtbank in Almere. Vanaf dat moment stelt de Nationale Politie geen parketwachten meer beschikbaar, waardoor de veiligheid onvoldoende kan worden gegarandeerd.

Begin september vindt er bij het ministerie van Veiligheid en Justitie een gesprek plaats tussen de Raad voor de rechtspraak, de rechtbank Midden-Nederland en de Nationale Politie. De rechtbank Midden-Nederland hoopt dat er alsnog een oplossing wordt gevonden voor de ontstane situatie. [Lees verder](#)

Hoeders van internationaal recht houden Meillo-lezing

De Meillo-lezing, die mensen met een passie voor recht een podium geeft, staat dit jaar in het teken van internationaal recht. VN-diplomaat Signe Kaag, internationale misdrijven-officier Hester van Bruggen en hoogleraar Ernst Hirsch Ballin verhalen 9 oktober in de Rode Hoed in Amsterdam wat hen drijft in hun strijd

voor een rechtvaardige wereld. Daarna wordt de Mr. Eva Meillo prijs uitgereikt. [Lees verder](#)

Meld je aan voor de nieuwsbrief

Doel: duur rechtszaken over 4 jaar 40 procent korter

Over 4 jaar duren rechtszaken 40 procent korter. Zeven van de tien partijen die betrokken zijn bij rechtszaken, zijn in 2018 tevreden over de digitale toegankelijkheid en begrijpelijkheid van gerechtelijke procedures.

Deze ambitieuze doelstellingen staan in de recent op www.rechtspraak.nl gepubliceerde *Agenda van de Rechtspraak 2015-2018*. Met de vierjaarlijkse agenda, die vastgesteld wordt door alle gerechtsbestuurders, de Raad voor de rechtspraak en de landelijke diensten, geeft de Rechtspraak vorm aan zijn meerjarenplanning.

Online rechtszaak voor iedereen mogelijk

Sinds juni kan iedereen via de eKantonrechter online een rechtszaak starten, voeren en volgen. Als laatste partij hebben bedrijven toegang gekregen tot digitale rechtspraak. In eerdere fasen kregen rechtsbijstandsverzekeraars, advocaten en burgers toegang tot de eKantonrechter, die online geschillen behandelt tussen burgers en/of bedrijven over 'wonen, werken en winkelen'. Dan gaat het om huurkwesties, burenruzies, arbeidsgeschillen en klachten over geleverde producten of diensten. Bij de eKantonrechter is het noodzakelijk dat beide partijen instemmen met deze procedure en is hoger beroep niet mogelijk.

Website biedt overzicht vernieuwingen

Minister Opstelten van Veiligheid en Justitie opende recent het innovatieportaal www.innovatierechtsbestel.nl. Deze website moet uitgroeien tot een plek waar alle innovaties op het gebied van rechtspreken terug te vinden zijn. Ook is het de bedoeling dat het een discussieplatform wordt. De website is een gevolg van de in 2011 gepresenteerde *Innovatieagenda Rechtsbestel*. Hiermee wil het kabinet bevorderen dat het rechtsbestel bij de tijd blijft. Inmiddels zijn er veel initiatieven. Zo is de Rechtspraak gestart met een grootschalig moderniseringsprogramma. Maar ook gerechtsdeurwaarders, het Juridisch Loket, de advocatuur, het notariaat en andere beroepsgroepen en instanties ontplooiën vernieuwende activiteiten.

“Openbaarheid is groot goed”

Geert Corstens
President van de
Hoge Raad.

Deze column wordt achtereenvolgens geschreven door de voorzitter van de Raad voor de rechtspraak, de president van de Hoge Raad en de voorzitter van de Presidentenvergadering.

Openbaarheid van rechtspraak is een groot goed. De waarde daarvan blijkt als zij ontbreekt. Als buitenstaanders of zelfs de direct betrokkenen niet kunnen zien en controleren wat de rechter doet, als er een geheime beslissing is die je niet kent. *Het Proces* van Franz Kafka, één van de bekendste romans uit de Europese literatuur, gaat daarover. Dit soort schrikbeelden doen zich in Nederland gelukkig niet voor. Openbaarheid heeft bij de rechtspraak een extra betekenis, omdat rechters, anders dan politici, niet ter democratische verantwoording kunnen worden geroepen. Tegen een rechterlijke beslissing kan in veel gevallen beroep worden aangetekend bij een hogere rechter, maar in een behoorlijke rechtsstaat is er geen andere macht die de rechterlijke macht tot verantwoording kan dwingen. Hoewel, er zijn staten waarin de rechters na afloop van een bepaalde termijn aan het einde van hun mandaat komen en eventueel weer kunnen worden herkozen. In een aantal staten van de Verenigde Staten is dit bijvoorbeeld het geval. Dat kan vragen oproepen over de onpartijdigheid van de rechter in die staten. Zal hij niet met het oog op zijn herverkiezing zijn oren laten hangen naar de publieke opinie ten koste van het betrekken van rechtvaardigheid in het individuele geval? Meer democratie lijkt hier risico's op te leveren voor de kwaliteit van de rechtspraak.

Openbaarheid compenseert het gebrek aan democratische controle. Het geeft burgers de mogelijkheid zich een oordeel te vormen over wat de rechter doet en daarop kritiek te hebben. Rechters zullen zich die kritiek wellicht aantrekken. Verplicht zijn ze daartoe niet.

Nog belangrijker is misschien de anticiperende werking van de openbaarheid. De zittingsrechter moet rekening houden met de aanwezigheid van toehoorders. Dat dwingt hem nog eens extra tot behoorlijk optreden. En zijn uitspraak komt in de openbaarheid. Hij moet dus rekening houden met de mogelijkheid dat daarop kritiek volgt. Ook dat kan disciplinerend werken. Kortom, openbaarheid van rechtspraak is een groot goed. ■

SPREKEN MET ÉÉN MOND

Wát er wordt besproken in de raadkamer na afloop van een rechtszaak, is geheim. Hoe de gang van zaken in die kamer is niet. "Het is een mooi besluitvormingsproces. Niemand wil naar huis met twijfel in zijn kop." Tekst: Rob Edens Illustratie: Aad Goudappel

Ron Stam was dertig jaar geleden als griffier bij het gerechtshof in Amsterdam betrokken bij een zaak die veel media-aandacht had. Het hof stond op het punt uitspraak te doen - het vonnis stond letterlijk al op schrift. Op het laatste moment kwam het niet tot een uitspraak, omdat de partijen letterlijk vijf minuten daarvoor tot een schikking waren gekomen. In de nasleep van deze zaak is bij Stam vaak gevist hoe de uitspraak geluid zou hebben, als de partijen niet hadden geschikt. Maar, zegt Stam, inmiddels raadsheer bij het

College van Beroep voor het bedrijfsleven, "het geheim van de raadkamer verhindert mij nog steeds daarover iets te zeggen".

Gedachte

Anders dan in andere landen, kent het Nederlandse rechtssysteem het geheim van de raadkamer. Dat is het overleg tussen de rechters met de griffier na de behandeling van een rechtszaak. De gedachte van de wetgever achter de geheimhouding, is dat rechters met één mond spreken en dat ze bij de totstandkoming van hun uitspraak volledig vrij moeten

zijn te zeggen wat ze willen. Je zult rechters dan ook nooit iets horen zeggen over wat er in de raadkamer wordt besproken. In *Het Oordeel* uit 2011, een VPRO-documentaire in de serie van Holland Doc, is te zien dat rechters in opleiding in niet mis te verstane woorden krijgen ingeprent dat ze ‘niet uit de raadkamer mogen klappen, dat wordt niet getolereerd en niet geaccepteerd’. Hoe letterlijk rechters dat nemen, illustreert het voorbeeld van Ron Stam, die na dertig jaar nog steeds niets over de bewuste rechtszaak zegt. Het geheim van de raadkamer beperkt zich niet tot de bespreking van de zaak in de raadkamer zelf; ook het contact per mail of telefoon, in de wandelgangen of tijdens de lunch over de zaak valt eronder.

“

Ik kan daar na dertig jaar nog steeds niets over zeggen”

Regels

De gang van zaken in een raadkamer is aan formele regels onderhevig, vertellen Ron Stam, Elianne van Rens (strafrechter in Den Haag) en Rinus Otte (raadsheer in Arnhem). Het ‘raadkameren’ vindt in de regel direct plaats nadat een zitting heeft plaatsgevonden, als de indrukken nog vers zijn. De voorzitter van de kamer geeft eerst het woord aan de griffier. Vervolgens mag de jongste rechter in rang zeggen wat hij denkt, daarna de oudste en als laatste geeft de voorzitter zijn oordeel. Stam, die raadkamerervaring heeft in straf- en bestuursrecht: “Hoe de beraadslaging verloopt is natuurlijk afhankelijk van de mensen die de kamer vormen en ook van de zaak waar het om gaat. Soms gaat

het er wat formeler aan toe, maar meestal is het een stimulerende en vrije discussie. Bij ingewikkelde of controversiële kwesties wordt soms ook uitdrukkelijk een tegenspreker benoemd. Die krijgt dan de taak om de discussie voldoende scherpte en diepgang te geven, door met argumenten letterlijk tegen te gaan hangen.”

Rinus Otte zegt: “Welke sfeer goed is in de raadkamer, is moeilijk te zeggen. Te formeel, met bijvoorbeeld een dominante voorzitter, is niet goed. Maar te gezellig en te losjes waarbij er acht handen op één buik liggen, ook niet. Precisie is van het allergrrootste belang, en ook dat de rechters en griffier zich veilig en vrij voelen. Als je iets niet snapt of ziet, moet je dat kunnen zeggen. Daarom is het geheim van de raadkamer ook zo belangrijk, je moet dom durven zijn.”

Eerste rondje

Vrijwel altijd wordt er in de raadkamer overeenstemming bereikt, zegt het drietal. Meestal is er vrij snel consensus, maar lang niet altijd. Van Rens: “Het gebeurt regelmatig dat een kamer er niet direct na de zitting uitkomt. Zittingen duren soms lang en dan ben je moe. Dan doen we na de zitting alleen een eerste rondje en gaan we pas echt discussiëren na een nachtje slapen. Maar of het nou direct na een zitting is of pas de volgende dag - we blijven net zo lang doorpraten tot er overeenstemming is. Ook gebeurt het wel dat als de beraadslaging moeilijk gaat, de griffier een en ander op papier zet, om te kijken hoe het dan voelt. Ook dat is een belangrijke factor: als je het niet goed op papier krijgt, klopt er iets niet.”

Stemming

Stam en Van Rens maakten nooit mee dat het tot een stemming kwam in de raadkamer, Rinus Otte wel: “Dat gebeurt niet lichtvaardig, en al helemaal niet als het bijvoorbeeld om een moord gaat waarbij iemands vrijheid op het spel staat. Maar als je alles hebt geprobeerd, als er nog een ronde van argumenten uitwisselen heeft plaatsgevonden, als bepaalde onderdelen van de

zaak zijn geparkeerd en uitgeschreven en we het dan nog niet eens zijn – ja, dan wordt er een heel enkele keer gestemd. Maar alles is erop gericht dat niet te laten gebeuren, want niemand wil met twijfel in zijn kop naar huis.” ■

Valkuilen

Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat rechters zich bewust moeten zijn van sociaalpsychologische aspecten die optreden in een meervoudige kamer van drie rechters. Zonder dat mensen zich ervan bewust zijn, treden er namelijk tijdens besluitvormingsprocessen mechanismen op die van invloed kunnen zijn op de uitkomst van dat proces.

Zo zijn er:

- Denkfouten. Mensen maken, zonder dat ze het weten, gebruik van bepaalde vuistregels. Zo kunnen rechters na een aantal veroordelingen onbewust denken dat een volgende verdachte wel onschuldig zal zijn.
- Attributiefouten. Bepaald gedrag wordt hierbij toegeschreven aan de persoonlijkheid van een verdachte. Een onverzorgde verdachte die in de rechtszaal iedereen de huid vol scheldt, wordt bijvoorbeeld eerder veroordeeld dan een keurig formulerende man in pak.
- Sturende factoren. Mensen hebben behoefte aan ankerpunten waar ze zich aan vast kunnen houden. De eis van de officier van justitie bijvoorbeeld, beïnvloedt ongemerkt het denkproces van rechters.

Bron: *Sociaalpsychologische determinanten van strafrechtelijke besluitvorming*, te vinden op www.rechtspraak.nl

'MIJN VROUW DOET NIET AAN OPVOEDEN'

Tekst: Martijn Delaere

Meer afleveringen van Op de rol:
www.rechtspraak.nl/actualiteiten/op-de-rol

Fred de J. heeft op die mooie zondag in mei met zijn zoontjes een hockeybal gevonden. Thuisgekomen zet Fred zich in de tuin aan het lezen, terwijl zijn echtgenote zich bij de trampoline ontfermt over het kroost. De schijnbare gezinsidylle wordt ruw verstoord als de jongetjes ruzie krijgen en één van hen de bal gooit. Recht in het gezicht van de heer des huizes. Het bloed spuit alle kanten op. "Ik keek wie het had gedaan en zag dat het Mathieu was. Ik ben op hem afgevlogen", vertelt Fred. Hij slaat zijn zoontje van 6 in het gezicht. Zijn vrouw, die zich niet over hem heeft ontfermd maar over Mathieu en het meldpunt kindermishandeling wil bellen, krijgt ook een klap. Fred brengt die nacht door in de politiecel.

Twee onmiskenbare gevallen van mishandeling, meent officier van justitie Jouke Osinga. Boosdoener Fred geeft de klappen toe, maar geen klap zonder verhaal, houdt hij politierechter Robert Maanicus voor. "Mijn vrouw doet niet aan opvoeden. De kinde-

ren mogen alles. Ze loopt aan de hand van haar vader. Ze is ook naar een andere kerk vertrokken. Voordat de kinderen kwamen, hadden we tijd voor elkaar en volgde zij mij." De echtelieden hebben geen contact meer. Zij is met de kinderen vertrokken. "Ik heb ze op zaterdag. Er is geen omgangsregeling en geen echtscheidingsprocedure."

Veel bloed

Politierechter Maanicus wil weten of Fred is geschrokken. "Ja. Er was veel bloed." Dat wil de rechter niet weten. "Bent u geschrokken van uw eigen reactie?" In het begin niet, toen hij in politiecel zat wel. Kleine Mathieu moet ook geschrokken zijn, stelt de politierechter zich voor. "Om op die manier tegen een ventje uit te varen. De politie kon hem in eerste instantie niet vinden omdat hij zich had verstopt in bed." Officier van justitie Osinga vindt het een hartbrekende passage in het politieverlag. "Dat huilende jongetje onder die deken." Hij wil ook weten hoe de mishandeling zich

WAAR

Politierechter in Zutphen.

DE ZAAK

Fred de J. wordt ervan verdacht zijn zoontje en echtgenote in de tuin te hebben mishandeld nadat de kleine een hockeybal in zijn gezicht had gegooid.

UITSPRAAK

Schuldig.

“

Om op die manier tegen een ventje uit te varen. Hij verstopte zich daarna in zijn bed, de politie kon hem eerst niet vinden”

verhoudt tot Freds kerkelijkheid. "Wordt in de kerk het slaan van kinderen geaccepteerd? Mag ik dat verband leggen?" Fred reageert gelaten. "Ja, ik geloof het wel. Maar ik rammel de kinderen niet af; ik deel wel eens een tik uit. Dat zijn er denk ik tien geweest, verdeeld over onze vier kinderen."

Begeleiding

Voor de officier van justitie staat vast dat Fred reclasseringsbegeleiding behoeft, hoewel de reclassering dat zelf niet vindt. Deze bijzondere voorwaarde komt bovenop een werkstraf van 120 uur, waarvan 60 uur voorwaardelijk. Bovendien moet Fred meer dan vierhonderd euro schadevergoeding betalen. Advocate De Boer wil erop wijzen dat haar cliënt voor het bankje staat, maar dat zijn echtgenote ook blaam treft. "Mathieu wilde de hockeybal naar zijn broer gooien. Dat kan een moeder toch niet tolereren? Ze ontfermde zich niet over haar bloedende man. Ze zette hem buiten de groep. Mijnheer wilde niemand pijn doen.

Hij handelde vanuit de emotie. Eigenlijk was het noodweer."

Geen noodweer

"U mag vrouw en kinderen niet slaan", zegt politierechter Maanicus nadat hij heeft geconstateerd dat de mishandelingen zijn bewezen. "Van het beroep op noodweer begrijp ik niets. Er was helemaal geen sprake van een wederrechtelijke aanranding, dus een beroep op noodweer is onzin. Het is belangrijk dat de reclassering wordt ingeschakeld, maar er moet ook worden gewerkt." Dat Fred zegt er geen werkstraf bij te kunnen hebben met een verantwoordelijke baan en nu al slecht slaapt, doet daar weinig aan af. De politierechter geeft Fred zestig uur werkstraf, waarvan veertig uur voorwaardelijk. De schadevergoeding wijst hij niet toe. ■

'LAAT DE RECHTER ZIEN'

Zet de deuren wijd open. Laat de rechter in actie zien. Persrechter Dirk Vergunst is een groot voorstander van openbaarheid. Omdat de techniek dat onvermijdelijk maakt. Omdat het vak van rechter het waard is. "Het is de beste reclame voor ons werk."

Tekst: Stijn Dunk, foto's: Bas Kijzers

Dirk Vergunst wil zijn vrouw er nog wel eens bijhalen in een rechtszaak. Niet letterlijk, maar via een anekdote. "Luister", zeg ik dan tegen een van de kibbelende partijen in een conflict, 'Ik ben dertig jaar getrouwd, en nog steeds heb ik gesprekken met mijn vrouw dat ik denk: Hoe kan ze dit nou zo verkeerd begrijpen? Mijnheer, is het dan zo gek dat er ook misverstanden ontstaan als je met een ander, die veel verder van je afstaat, afspraken maakt. Of contracten sluit?'" Zo'n opmerking werkt heel vaak, lacht Vergunst. "Je brengt het conflict terug tot een herkenbaar menselijk tekort. Dat lucht ongelooflijk op."

Openheid

Het voorbeeld typeert Vergunst: recht voor zijn raap, met inlevingsvermogen, oplossingsgericht. Voor een rechter komt de oud-leraar geschiedenis en maatschappijleer soms ondiplomatiek uit de hoek. In de rechtszaal, maar ook tijdens discussies met andere rechters en als persrechter in Zutphen. Zijn open houding komt voort uit een grote betrokkenheid bij het vak van rechter. Als het gaat om de rol van de rechtspraak in de samenleving, bepleit hij

dezelfde openheid: "Ons werk mag gezien worden, ook in de media. En dan niet alleen het voorlezen van de vonnissen, maar ook de dialogen in de rechtszaal. Laat de rechter in actie zien. Pas dan krijgt het publiek een volledig beeld."

Openbaarheid van rechtszaken. Vergunst is er een fervent voorstander van. "Vroeger werden ook in ons land via de achterdeur de vonnissen voorgekookt. Na Napoleon verhuisde het proces naar de voorkamer. Dat is van immens belang." Burgers hebben niet alleen recht op een openbaar proces, rechters hebben volgens Vergunst ook de plicht om de samenleving hun werk te tonen. "Wij hebben geen democratische legitimatie, en worden benoemd voor het leven. Wat we daar tegenover kunnen stellen is transparantie. Lees de vonnissen die ik schrijf. Voel je vrij om ons kritisch te volgen."

Commentaar

Kritisch volgen? "Ja, kritiek houdt scherp", stelt Vergunst. "Ik vind het jammer dat veel journalisten vooral verslag doen van rechtszaken: ze mogen vaker commentaar geven."

“**Het publiek moet een volledig beeld krijgen**”

“

De eerste keuze van het ANP bepaalt de beeldvorming”

Hoe dan? “Kom met argumenten. Vind jij die straf te laag, waarom, wat is jouw alternatief? Zo houden rechters verbinding met het rechtvaardigheidsgevoel in de samenleving.” Vergunst heeft als persrechter en als voorzitter van de landelijke persrechters overwegend goede ervaringen met de media. “Professionele journalisten zijn er niet op uit op leugens de wereld in te slingeren. Ik heb veel negatieve nieuwsitems kunnen voorkomen door aan media rustig de juridische context uit te leggen. Belt iemand van de NOS opgewonden: ‘Hoe kan dit nou?’. Bijvoorbeeld in een lastige kinderzaak. Dan vertel ik de wettelijke spelregels waar zo’n rechter rekening mee moet houden. Welke afwegingen erachter schuilen. ‘Dan is er eigenlijk niks aan de hand’, hoor ik vaak terug.”

Softe rechters

Vergunst krijgt ook raad van journalisten. Zoals na de ‘kopschopperzaak’, waar de rechtbank minder straf gaf omdat de verdachten van de schokkende mishandeling direct herkenbaar op internet stonden. “Een ANP-journalist zegt mij: ‘Het maatschappelijk beeld is nu: deze softe rechters geven die klootzakken ook nog eens strafvermindering. Jullie kunnen zo’n zaak veel beter framen. Laat de rechter bij de presentatie van het vonnis meteen ingaan op dit meest gevoelige aspect. Leg uit dat opsporing via internet mag, maar niet altijd direct. Zeg dat de officier van justitie de verdachten een week tijd had kunnen geven

om zich te melden.’” In het vonnis is dit wel genoemd, vertelt Vergunst, maar in de presentatie enigszins onderbelicht. Dat werkt niet in de media. “Het ANP moet binnen *no time* het eerste bericht rondsturen. Hun keuze bepaalt vaak de verdere beeldvorming.”

Toch hebben rechters meer oog voor de buitenwacht. “Vroeger maakte je vonnissen voor de betrokken partijen, klaar. Nu is er veel meer gevoel voor de maatschappelijke omgeving. Zoals het besef dat de rechter in elke strafzaak met zijn vonnis een boodschap afgeeft naar buiten.” Heel goed, aldus Vergunst, maar hij vindt het niet genoeg. “We moeten de deuren nog wijder open zetten. Meer informatie zorgt voor minder zwart-wit denken”, zegt hij bevlogen. “Hoe meer burgers van een zaak afweten, hoe dichter hun oordeel bij dat van de rechter ligt.”

Google-bril

Alle openheid heeft één grote prijs: de privacy. “Als jouw privéproblemen in het openbaar

voorbij komen, is dat heel vervelend”, beseft Vergunst. “Ook is er het risico dat verdachten minder snel een verklaring afleggen. Of dat advocaten en rechters een spel voor de media gaan spelen.” Maar het beginsel van de openbaarheid is hem heel veel waard. Daar komt bij dat de voortrazende techniek deze discussie lijkt in te halen. Het is zijn stokpaardje: “Privacy in het openbare leven is aan grote slijtage onderhevig. Met de Google-bril kan ik jou als ik je tegenkom op straat identificeren zodra er een foto van jou op internet staat. Die ontwikkeling is niet te keren. Ook in pen- en, horloges telefoons, wordt deze techniek ingebouwd. Het is ondoenlijk iedereen in de rechtszaal daarop te fouilleren.”

Schitterend ambacht

Verzet je niet, maar stel je open en zie de positieve effecten, drukt Vergunst zijn collega’s op het hart. Demp risico’s, bijvoorbeeld door het vervormen van stemmen en beelden. “Dan is er geen wezenlijke privacy-schending en voelt een verdachte zich ook niet belemd om te spreken.” Maar vooral: zie de rechtszaal als podium voor een complex, maar schitterend ambacht. “Het aandragen van argumenten, de respectvolle bejegening van mensen, de afweging van het bewijs. Ik ben daar trots op. Laat maar zien welke keuzes de rechter maakt en hoe integer hij op zoek is naar wat er echt is gebeurd. Dat is het beste tegenwicht tegen foute beeldvorming. En de best mogelijke reclame voor ons werk.” ■

Dirk Vergunst (1957)

1975 - 1982: doctoraal Nederlands Recht en Geschiedenis
 1982 - 1987: leraar geschiedenis en maatschappijleer
 1983 - 1993: juridisch adviesbureau midden- en kleinbedrijf
 1993 - heden: (senior)rechter handel-kanton, locatie Zutphen
 2006 - heden: persrechter rechtbank Gelderland, locatie Zutphen
 2004 - heden: teamvoorzitter handel-kanton, locatie Zutphen
 2012 - heden: voorzitter landelijke Persrechtervergadering

GROTE WINST DOOR SNELHEID

Snellere rechtszaken en andere verbeteringen in de rechtspraak leveren jaarlijks zo’n 735 miljoen euro op. Dit is gelijk aan ongeveer 0,2 procent van het Bruto Nationaal Product (BNP).

Dat blijkt uit onderzoek naar de opbrengst van een reeks innovaties in de rechtspraak tussen 1998 en 2013. Vooral de grotere snelheid van rechtszaken levert de Nederlandse economie geld op. Zo duren civiele rechtszaken in 2013 gemiddeld een half jaar korter dan in 1998. Winst: naar schatting 200 miljoen euro per jaar. Civiele zaken zijn rechtszaken tussen burgers en bedrijven onderling, zoals arbeidsconflicten. Bestuurszaken - tussen overheid en burgers of overheden onderling - duren nu drie tot zes maanden korter. Opbrengst: jaarlijks ongeveer 230 miljoen euro.

Vergelijkbaar

Dit zijn geen exacte bedragen, maar schattingen. Moeilijk te berekenen is ook het effect van een tweede geslaagde hervorming: de

toename van het aantal uniforme en consistente vonnissen. Dat houdt in dat rechters in dezelfde type zaken vaker een vergelijkbaar oordeel vellen. Dit vergroot de voorspelbaarheid van de uitkomst van rechtszaken en dat is goed voor de economie. Een goed geoliede rechtsstaat is in de breedte altijd rendabel voor de economie, blijkt uit eerder onderzoek. Tenslotte hoeven mensen in de rechtbank minder lang dan in 1998 te wachten tot de zitting begint: gemiddeld anderhalf uur. Dat scheelt zowel bij rechtzoekenden als advocaten in verloren werktijd zo’n 80 miljoen euro per jaar. ■

F. Van Dijk, *Improved performance of the Netherlands Judiciary: assesment of the gains for society*, International Journal for Court Administration (June, 2014)

Moet rechter crowdsurfen of juist afstand houden?

Maak als Rechtspraak gebruik van de ‘wijsheid van de massa’. Leg via apps en andere moderne technieken contact met grote groepen burgers en gebruik deze wijsdom of the crowd om de tevredenheid over de rechtspraak te vergroten. Die aanpak bepleitte Marc Hertogh, hoogleraar rechtssociologie Rijksuniversiteit Groningen, in juni tijdens een debatavond. In dezelfde week kwam SSR, het opleidingsinstituut van de rechterlijke macht tot een heel andere conclusie: burgers willen niet dat rechters meer gaan luisteren naar de samenleving.

“Rechters denken, ten onrechte, dat burgers willen dat de rechter bij hen op schoot gaat zitten”, aldus SSR-onderzoeker Albert Klijn. Ruim 500 Nederlanders en 20 rechters werd gevraagd of zij een kloof ervaren tussen rechtspraak en samenleving. Vooral rechters zien afstand als een probleem, burgers vinden het horen bij het werk van de rechter.

Marc Hertogh vraagt zich juist af of Nederlanders zo tevreden zijn. Hij wijst op onderzoek waaruit blijkt dat burgers graag meedenken over de hoogte van straffen in lekenpanels. Ook aan klachtenprocedures en de begrijpelijkheid van rechterlijke uitspraken kan moderne inspraak volgens Hertogh een zinnige bijdrage leveren.

OPENBAAR, TENZIJ

Rechtspraak is openbaar, bepaalt de Grondwet. Iedereen mag zittingen bijwonen, de rechter spreekt het vonnis in het openbaar uit en legt uit hoe hij tot zijn beslissing is gekomen. Tenzij de wet anders bepaalt. In welke gevallen speelt dat?

En waarom? Tekst: Pauline van der Mije

Het uitgangspunt van openbare rechtspraak, vastgelegd in de Grondwet en het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens, is gebaseerd op de gedachte dat de macht van de overheid controleerbaar moet zijn. “Maar dat is niet de enige reden”, zegt Ulco van de Pol. “Ook nieuwsgierigheid speelt een rol. Dat wordt snel vertaald als sensatiezucht, vaak onterecht. Mensen hebben de behoefte om betrokken te zijn bij wat er gebeurt in hun omgeving, daar is niets mis mee. Ze willen dus ook weten hoe dat afloopt, hoe de overheid daarop reageert.”

Privacy

De belangrijkste reden om zaken niet openbaar te behandelen, is bescherming van de privacy. “Daarom zijn zaken waar kwetsbare minderjarigen bij betrokken zijn in principe besloten (zie ook pagina 20/21, red.), net als familie zaken, belastingzaken, en de artikel 12-procedure. Die kunnen mensen starten als de officier van justitie een zaak niet voor de rechter wil brengen. Het gerechtshof beoordeelt dan of dat toch moet gebeuren.” Van de Pol, vroeger straf- en persrechter in Amsterdam, nu plaatsvervangend raadshoofd bij het gerechtshof Den Haag en lid van de Raad voor de Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, promoveerde op openbaarheid in het strafrecht en is groot voorstander van openbare rechtspraak. Maar als lid van het College Bescherming Persoonsgegevens kwam hij ook elf jaar lang op voor de bescherming van privacy. “Ik zit dus tussen twee vuren.”

Deuren dicht

Dat bij familierechtszaken de deuren dicht blijven, vindt hij volstrekt begrijpelijk. “Echtscheidingen of uithuisplaatsing van

kinderen, dat gaat verder niemand iets aan.” Ook voor besloten artikel 12-procedures valt volgens Van de Pol veel te zeggen. “Op zo’n zitting komt gevoelige informatie ter sprake om aan te tonen dat de persoon in kwestie vervolgd zou moeten worden. Omdat hij (nog) niet als verdachte is aangemerkt, moet zijn privacy worden beschermd. Maar er zijn zaken bij die veel mensen interesseren. Klachten over politiegeweld bijvoorbeeld. Wat zijn de afwegingen om die agent niet te vervolgen? Daar kom je nauwelijks achter.”

De besloten behandeling van belastingzaken staat al jaren ter discussie. Een wetsvoorstel van voormalig staatssecretaris Weekers om die zaken voortaan openbaar te behandelen, is onlangs door zijn opvolger ingetrokken. “Dat die zaken niet openbaar zijn, heeft met onze cultuur te maken”, zegt Van de Pol. “Spreken over geld is hier taboe, in tegenstelling tot andere landen. Je mag niet weten wat de buurman verdient en dus ook niet hoeveel belasting hij betaalt. Rechters kunnen na afloop de uitspraak geanonimiseerd publiceren, maar daar beslissen zij zelf over. Terwijl daar heel geruchtmakende zaken bij zijn, van grote bedrijven die belasting met trucs omzeilen. Bovendien: je kunt er je voordeel mee doen als je hoort hoe rechters oordelen over bepaalde zaken. Nu heeft alleen de Belastingdienst dat overzicht.”

Actiever opstellen

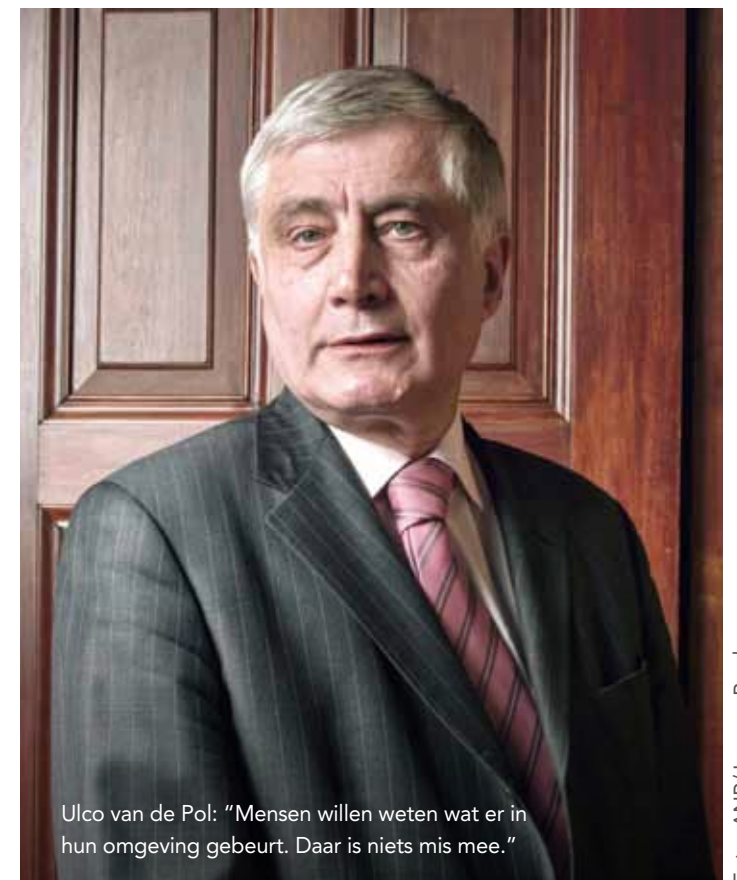
De afgelopen decennia is veel gedaan om rechtspraak inzichtelijk te maken, zegt Van de Pol. “In de jaren zeventig kwamen de eerste persofficieren van justitie, later volgden de persrechters, er kwamen richtlijnen voor het openbaar maken van uitspraken en nu wordt tv toegelaten in de rechtszaal. Maar tegelijkertijd komen steeds minder strafzaken op een openbare zitting; ze worden vaak door de politie en het openbaar

ministerie afgedaan in plaats van voor de rechter gebracht”. En ook als zittingen wel openbaar zijn, krijgen pers en publiek vaak geen goed beeld van wat zich afspeelt in zo’n zaak. “Een strafzitting kan nogal een papieren verhaal zijn. Getuigen worden zelden op de zitting gehoord. Dat heeft de rechter-commissaris vooral al gedaan, of er wordt volstaan met de politieverhoren.”

Van de Pol vindt dat gerechten wel wat actiever mogen zijn. “Rechtspraak is een belangrijke overheidstaak, daar moeten mensen op een toegankelijke manier kennis van kunnen nemen. Dat is niet alleen een kwestie van deuren open zetten, maar ook van openbaar maken. Iedereen mag civiele zaken over een burengeschil of eis tot schadevergoeding bijwonen, maar hoe kom je erachter wanneer zo’n zaak dient? Duitse gerechten brengen standaard een agenda uit waarop je precies kunt zien wat er die week gebeurt. Dat zouden we hier ook moeten doen.”

Op een kier

Ook over onderzoek achter gesloten deuren kan vaak best iets worden meegedeeld, zegt Van de Pol. “Het OM brengt tussentijds berichten naar buiten over hoe het gaat met een zaak, dat zou de rechter-commissaris ook kunnen doen. De Raad voor de Strafrechtstoepassing, waar ik in zit, kent ook geen openbare zittingen. Maar als wij een geruchtmakende zaak hebben, zoals Volkert van de Graaf die in beroep gaat tegen Teevens weigering om hem met verlof te laten gaan, dan laten wij een persbericht uitgaan. De pers kan immers niet weten wanneer zo’n zaak dient en wanneer uitspraak wordt gedaan. Maak werk van de openbaarheid van rechtspraak!” ■

Ulco van de Pol: “Mensen willen weten wat er in hun omgeving gebeurt. Daar is niets mis mee.”

Stille tocht voor de vermoorde Winsie in Arnhem, januari 2012.

Foto: Hollandse Hoogte

LAVEREN TUSSEN PRIVACY KIND EN OPENBAAR BELANG

Zaken tegen minderjarigen moeten achter gesloten deuren worden behandeld, want jongeren zijn nog volop in ontwikkeling en daarom kwetsbaar. Maar rechters mogen daar in uitzonderlijke gevallen van afwijken. Hoe maken ze die afweging als minderjarigen worden verdacht van gewelddadige overvallen, gijzeling of zelfs moord? Tekst: Pauline van der Mije

De 'Facebookmoord' veroorzaakte 2,5 jaar geleden een grote schok. De vijftienjarige Winsie was doodgestoken omdat ze over haar vriendin Polly zou hebben geroddeld. Polly pikte dat niet en beklagde zich bij haar vriend, waarna zij samen een veertienjarige jongen opjutten om Winsie te doden. De gruwelijke moord zorgde voor veel ophef, ook omdat het contact tussen de jongeren grotendeels via sociale media zou zijn verlopen. Journalisten uit de hele wereld wilden de zitting bij de rechtbank in Arnhem bijwonen. "De voorzitter van de rechtbank kan volgens de wet bijzondere toestemming verlenen aan bepaalde mensen, of openbare behandeling gelasten als het belang van openbaarheid zwaar weegt", zegt senior juridisch medewerker Naïma Baaziz van de rechtbank Gelderland. "In dit geval kregen de ouders en het broertje van Winsie toestemming om overal bij te zijn. En de zaken tegen de twee jongens

zijn openbaar behandeld. Alleen bij de persoonlijke omstandigheden gingen de deuren dicht. Wat daar werd besproken, kwam later wel kort terug in het requisitoir van de officier en het pleidooi van de advocaat." De internationale belangstelling speelde geen rol bij dat besluit. "De officier van justitie had om openbare behandeling gevraagd, mede omdat er verhalen rondgingen die niet klopten; de dader zou Winsie bijvoorbeeld tegen betaling hebben doodgestoken. De rechtbank stemde in vanwege de enorme impact die de moord had gehad. Het is in een zaak als deze belangrijk dat mensen direct horen hoe het zit, niet alleen uit de media, vond de rechtbank."

Bedreigde ontwikkeling

De rechtbankvoorzitter ging niet over één nacht ijs. Zoals gebruikelijk werden alle betrokken partijen geraadpleegd en in dit geval ook gedragsdeskundigen. "De jeugdinrichting waar Polly zat, liet weten dat openbare behandeling een bedreiging zou zijn voor haar ontwikkeling. Daarom gingen bij haar de deuren weer dicht. We hebben toen ook advies over de jongens gevraagd. Voor hen gold die dreiging niet. Het zou zelfs kunnen bijdragen aan hun besef van wat er gebeurd was en de behandeling ten goede komen." Het gerechtshof Arnhem-Leeuwarden kwam in hoger beroep tot een andere conclusie en behandelde alle drie de zaken besloten. "Iedereen maakt daarin zijn eigen afweging", zegt Baaziz.

Uitzonderlijk

De Amsterdamse kinderrechtster Monique Heyning is heel terughoudend met het toelaten van publiek bij rechtszaken tegen minderjarigen; de bescherming van jeugdigen staat voorop. Toch besloot ze binnen een half jaar twee keer een zaak met minderjarige verdachten openbaar te behandelen. "Heel uitzonderlijk, maar het waren ook erg aangrijpende zaken", zegt ze. "De eerste keer was een overval met veel letsel op Kentucky Fried Chicken in Amsterdam-Noord. Negen verdachten waren er, van wie drie minderjarig. Ik moest dus sowieso nadenken over hoe we dat zouden aanpakken." In overleg met de twee andere rechters, de griffier en een stafjurist van de rechtbank besloot ze alle zaken openbaar te behandelen.

"Alleen bij de persoonlijke omstandigheden van de minderjarigen gingen de deuren dicht. En beeld- en geluidopnames lieten we niet toe. Op die manier gaven we vorm aan de bescherming van het kind, die in het jeugdrecht altijd centraal staat." Ze kwam tot haar besluit door de grote schok die de overval had veroorzaakt, maar woog ook mee dat een slachtoffer een verklaring wilde afleggen en een benadeelde partij schadevergoeding wilde eisen. "Voor hen is het extra belangrijk inzicht te krijgen in de strafeis, het onderzoek op de zitting en de uitspraak. Maar het hof kan daar anders over denken."

Pistool

Afgelopen voorjaar stonden twee jongens terecht voor een serie overvallen in Amsterdam en Nieuw-Vennep. Er waren veel slachtoffers die het woord wilden voeren. "Op de vlucht voor de politie waren de jongens een woning binnengedrongen en hadden ze de bewoner gegijzeld. Ze hielden een pistool tegen zijn hoofd, terwijl boven kinderen sliepen. Dat heeft zó'n beroering gegeven. Daarom wilden we dat iedereen de afloop van die zaak kon controleren. Bovendien was een van de verdachten tijdens de gijzeling door de politie neergeschoten en verlamd geraakt. Was hij daarmee voldoende gestraft of niet? Moest in dit geval jeugd- of volwassenenstrafrecht worden toegepast? We vonden het belangrijk dat mensen konden zien hoe het met die verdachte was en konden volgen hoe wij tot ons oordeel kwamen."

De gegijzelde man vroeg de rechtbank om de jongens aan te mogen kijken terwijl hij het woord voerde. "Daar heb ik toestemming voor gegeven. Hij kreeg een plaats vlak voor de verdachten. Uiteindelijk zei hij: 'Ik vergeef jullie', en hij gaf ze een hand. Ik heb de jongens gevraagd te reageren. Ze waren heel verbaasd dat de man ze kon vergeven, en ook blij. Een stevige confrontatie voor die jongens, zeker met al die mensen erbij. Maar ook een mooi moment in een strafzaak tegen minderjarigen, die meer gericht is op opvoeden en bijsturen dan op straffen. Ik heb er geen spijt van." ■

Het gerechtshof in Amsterdam, dat de zaak 20 augustus in hoger beroep behandelde, koos voor hetzelfde openbaarheidsbeleid als de rechtbank.

'NEEM DE REGIE IN HANDEN'

Een Rechtspraak die open en transparant wil zijn en contact zoekt met de samenleving, laat rechters hun eigen vonnissen toelichten, meent Marcel Gelauff, hoofdredacteur van NOS Nieuws. Tekst: Martijn Delaere foto's: Sake Rijkema

De rechter spreekt door zijn vonnis, luidt het juridische adagium. Geen (media)gesprek na de 'voorstelling'. Weg zijn de rechters. Voor de voormalige toelichting en motivering van het vonnis is er de persrechter. Eigenlijk past dat niet bij een rechterlijke organisatie die aansluiting zoekt bij de samenleving, meent hoofdredacteur van NOS Nieuws Marcel Gelauff. "De Rechtspraak moet betekenis geven aan een vonnis. Ik begrijp best dat een rechtbank voorzichtig moet zijn en dat je kleine stappen moet zetten, maar ik begrijp niet waarom een rechter niet zélf kan zeggen wat doorslaggevend is geweest en wat hem of haar heeft gemotiveerd. Het kan onbegrip wegnemen en geeft de Rechtspraak een menselijk gezicht. Nu stapt een journalist snel naar de advocaat of officier van justitie om uitleg te vragen over het vonnis van de rechter", aldus Gelauff.

Publieke taak

NOS-Nieuws (Journaal, Radio1, Teletekst 101, NOS.nl, Jeugdjournaal, NOSop3 en apps)-

hoofdredacteur Gelauff is geen vreemde in de wereld van de Rechtspraak, en niet omdat er weer eens aangifte tegen hem is gedaan. Begin dit jaar sprak hij rechters van de rechtbank Oost-Brabant toe in de reeks 'BuitensteBinnen', waarin de rechtbank in Den Bosch zich regelmatig een kritische spiegel laat voorhouden. Tijdens de laatste Dag van de Rechtspraak in de Amsterdamse Passenger Terminal had Gelauff rechters al opgeroepen om meer naar buiten te treden. Marcel Gelauff over de coming out van de rechter: "De rechter moet zich verbinden met de samenleving. Daarmee bedoel ik niet dat hij of zij penningmeester van de hockeyvereniging moet worden of in de zomervakantie op de camping moet staan, maar dat hij zich in de uitoefening van zijn vak realiseert dat hij een publieke taak heeft. Je hebt niet alleen een plicht om recht te spreken volgens de wet, maar je hebt ook, vind ik, de plicht om na te denken over de beste manier waarop je aan de samenleving een vonnis uitlegt en taalgebruik hanteert dat wordt begrepen. Ongetwijfeld zullen er nog rechters zijn die zeggen: 'Mijn vonnis is mijn

“

Waarom kan een rechter niet zélf zeggen wat doorslaggevend is geweest?”

vonnissen en daar moet u het mee doen', maar dat is niet van deze tijd."

Regie

De weerstand binnen de Rechtspraak om rechters aan het woord te laten over hun eigen zaken, verbaast Gelauff juist omdat hij in zijn contacten met gerechten ervaart hoezeer rechters en rechtbankmedewerkers bezig zijn met de vraag hoe ze contact kunnen maken met de maatschappij en vonnissen willen uitleggen. "Dat merken we als NOS ook. Wij kunnen tegenwoordig afspraken maken die tot voor kort onmogelijk waren. Als je niet eens zo lang geleden een uitspraak live wilde uitzenden, dan moest je maar ontdekken of de beslissing er na een half uur of een uur uitrolde. Daar konden we niets mee. Nu maken we soms de afspraak dat de rechter in het begin zegt of de verdachte al dan niet schuldig is en welke straf hij krijgt. Daarna kunnen de camera's en de

Kort en bondig communiceren helpt journalisten, maar ook verdachten, slachtoffers en nabestaanden"

microfoons uit en gaat de rechter door met het voorlezen van het vonnis. Dat is fijn voor ons, maar vanuit het perspectief van de rechtbank is het ook verstandig om zelf de regie te voeren en het eigen verhaal te vertellen. Als je een vonnis voorleest, dan is het maar afwachten wat het NOS Journaal eruit pikt. Je bent als Rechtspraak meer aan de bal door zelf de kern te verwoorden. Door kort en bondig en zonder jargon te communiceren, help je ook de verdachte, het slachtoffer en de nabestaanden."

Marcel Gelauff (1957, Den Haag)

is sinds 1 juli 2011 hoofdredacteur van NOS Nieuws. Gelauff doorliep tussen 1970 en 1980 het atheneum en de sociale academie in Den Haag. Hij begon zijn journalistieke carrière in 1980 bij de Leidse Courant, waar hij leerling-journalist werd. In 1987 maakte Gelauff de overstap naar De Gooi- en Eemlander. Daar was hij tot 1992 chef van de nieuwsdienst. Na zijn krantenperiode stapte hij over naar RTL Nieuws. Daar bekleedde hij diverse journalistieke functies, waaronder eindredacteur RTL Nieuws en chef parlementaire redactie. Gelauff werkt sinds 2003 bij de NOS. Gelauff is sinds afgelopen mei ook voorzitter van het Genootschap van Hoofdredacteuren.

Hapklare brokken

Kunnen rechters dat? Een beroepsgroep die graag de nuance zoekt, mitst en maart en alles van alle kanten beziet? En dan verlangt de hoofdredacteur van het NOS Journaal opeens dat ze in soundbites hun vonnissen presenteren. Hapklare brokken. Marcel Gelauff: "Iemand zei eens: 'Ik heb je een lange brief geschreven want ik had geen tijd voor een korte'. Je moet het leren en niet iedereen is er geschikt voor, maar waarom zouden rechters dat niet kunnen? Begin een vonnis met een samenvatting en houd het kort. Daarmee help je mensen het te begrijpen. Gerechten moeten ook nadenken over de vraag welke rechter ze op welke zaak zetten. Bij de expertise van een rechter hoort namelijk óók hoe je praat en communiceert. Het vergt training en voorbereiding, maar het gaat steeds meer bij het vak horen. Een goede wetenschapper of politicus is ook in staat om snel en bondig tot de kern van zijn werk te komen en om de betekenis daarvan weer te geven. Ik werk nu 22 jaar bij de televisie en één ding weet ik zeker: de kern is altijd samen te vatten in een paar regels."

Overeenkomsten

Rechtspraak en NOS Nieuws mogen dan volgens Marcel Gelauff geen natuurlijke bondgenoten zijn, overeenkomsten zijn er wel. De relatie is ook goed, aldus Gelauff. "We hebben beide een publieke taak en willen de afstand tot ons publiek verkleinen", aldus de hoofdredacteur van NOS Nieuws. "Het publiek van de rechter is niet alleen de officier van justitie en de advocaat, maar ook en vooral de samenleving. Je staat als rechter ten dienste van de samenleving en die is met al zijn tekortkomingen en kwaliteiten wat zij is. Die dienstbaarheid geldt ook voor de NOS. Onze boodschap moet ook toegankelijk zijn voor een breed publiek. Wij maken televisie, radio en online nieuwsberichten voor mensen tussen de 8 en de 108 – laag en hoog opgeleid. Door zich te verdiepen in wat wij bij de NOS, en de journalistiek in het algemeen, anno 2014 nodig hebben om dat brede publiek goed te kunnen bedienen, leggen rechters ook meer verbinding met de samenleving." ■

Van telefoontaps tot huiszoekingen

Vincent Mul, rechter-commissaris

Foto: Bas Kijzers

Voordat strafrechters op een openbare zitting bepalen of de verdachte schuldig is, heeft een collega achter de schermen al veel werk verricht: de rechter-commissaris (rc). De rc wordt bij het opsporingsonderzoek van politie en justitie betrokken als zij toestemming van een rechter nodig hebben voor ingrijpende maatregelen: de verdachte langer in de cel houden bijvoorbeeld, de telefoon aftappen of verborgen microfoontjes plaatsen. "Voor opsporingsmiddelen die inbreuk maken op iemands grondrechten, is altijd toestemming van de rechter-commissaris nodig", zegt Vincent Mul, teamleider van de rc's in Rotterdam.

De Rotterdamse rc's praten met drieduizend verdachten per jaar, ze horen zesduizend getuigen – soms op geheime adressen of in het buitenland – en gaan mee op huiszoeking, om erop toe te zien dat de politie daarbij niet verder gaat dan nodig is. "Dan denderen we voor dag en dauw een woning binnen zonder te weten wat we zullen aantreffen", vertelt Mul. "Er kan iemand in bed liggen met een vuurwapen onder zijn kussen. Je kunt met een huis vol schreeuwende kinderen zitten omdat hun vader geboeid en geblinddoekt wordt afgevoerd. Soms is het een geweldige smeerbeoel: huizen vol uitwerpselen of dode dieren, met het bijbehorende ongedierte. Dan haal ik mijn witte overall en kaplaarzen uit de kofferbak, smeer een klodder Vicks onder mijn neus en ga naar binnen. Het is belangrijk om de situatie zelf te zien. Ik ga ook altijd even kijken op de plaats delict, want ik wil weten waar ik over praat. Maar zulke taferelen vergeet je niet meer." ■

Zie voor een uitgebreidere versie van dit interview www.rechtspraak.nl/actualiteiten. Op die internetpagina ook meer 'Bijzondere rechters'.

VOLKERT MAG ENKELBAND AFDOEN

Volkert van der Graaf hoeft sinds 30 juli geen enkelband meer te dragen.

Hij spande kort na zijn vrijlating een kort geding aan tegen de Staat over allerlei voorwaarden waar hij zich aan moest houden. De rechter in Den Haag gaf hem deels gelijk. **Waarom eigenlijk?** Tekst: Pauline van der Mije

Waar ging de zaak over?

Van der Graaf is veroordeeld tot 18 jaar gevangenisstraf voor de moord op Pim Fortuyn. De wet bepaalt dat mensen met een lange gevangenisstraf vrijkomen als ze twee derde van de straf hebben uitgezeten. Tijdens Van der Graafs gevangenschap is die wet aangepast. Het openbaar ministerie (OM) kan nu voorwaarden verbinden aan vervroegde invrijheidstelling. Houdt de veroordeelde zich daar niet aan, dan kan een rechter beslissen dat hij de rest van de straf moet uitzitten.

Van der Graaf kwam in mei vrij, na twaalf jaar. Hij kreeg een lange lijst voorwaarden mee: geregeld contact met de reclassering en een psycholoog, een contactverbod met Fortuyns nabestaanden, zijn voormalige chauffeur en de media, een verbod om zich in Den Haag, Rotterdam, Hilversum, Tilburg en Krimpen aan den IJssel te bevinden en een verplichte enkelband, ter controle.

Eenmaal vrij stapte hij naar de rechter om de voorwaarden aan te vechten. Die zijn volgens zijn advocaat onrechtmatig. Want toen hij veroordeeld werd, gold de oude regeling nog: vervroegde vrijlating zonder voorwaarden. En de Staat mag een straf niet met terugwerkende kracht verzwaren.

Hoe oordeelde de rechter?

De rechter vindt dat de Staat best voorwaarden mocht verbinden aan de vervroegde vrijlating. Daarmee is de straf niet verzaamd. Meer dan achttien jaar wordt het niet en Van der Graaf is na twaalf jaar vrijgekomen, zoals hij mocht verwachten. De voorwaarden zijn niet als straf bedoeld. Iemand die zo lang heeft vastgezeten, kan wel wat begeleiding gebruiken.

Het verplichte contact met een psycholoog en de reclassering, het verbod op contact met nabestaanden en het verbod om met de media te praten, kunnen volgens de rechter bevorderen dat Van der Graaf zijn draai in de samenleving vindt en helpen voorkomen dat hij een nieuw misdrijf pleegt. En de kans op maatschappelijke onrust (bijvoorbeeld als gevolg van een interview) wordt erdoor beperkt.

En de enkelband?

Het verbod om bepaalde plaatsen te bezoeken en de daaraan gekoppelde enkelband, vindt de rechter disproportioneel. Van der Graaf wordt daardoor ernstig belemmerd in zijn bewegingsvrijheid, en wat levert het op? Maatschappelijke onrust kan overal ontstaan, niet alleen in plaatsen als Hilversum (plaats delict) en Rotterdam (Fortuyns stad). Tot nu toe is van onrust weinig gebleken. Mocht die toch ontstaan, en mocht de (lage) kans op recidive daardoor toenemen, dan helpt contact

“

“Verbod om plaatsen te mogen bezoeken is disproportioneel” ”

met hulpverleners vast beter dan gebiedsverboden. Daarom heeft de rechter deze voorwaarden geschorst. Het OM kan ze zo nodig later alsnog opleggen.

Mag een rechter pas afgesproken voorwaarden zo maar opheffen?

De beperkende voorwaarden zijn het gevolg van een overheidsbesluit. Dat kan je op rechtmatigheid laten toetsen door de civiele rechter. Van der Graaf heeft achter de schermen weliswaar met de voorwaarden ingestemd, maar hij kon haast niet anders, vindt de rechter. Anders had hij nog zes jaar vastgezeten.

Het gaat om een uitzonderlijk ernstig misdrijf, telt dat niet mee?

De moord op Fortuyn heeft een grote schok veroorzaakt. Dat is meegewogen bij het bepalen van de straf. De rechter kan dat in deze procedure niet weer doen. Dan kan het opleggen van de bijzondere voorwaarden verdacht veel op straf gaan lijken, en daar is de regeling niet voor bedoeld. ■

Het Openbaar Ministerie is tegen deze uitspraak in beroep gegaan. Wanneer dat dient is nog niet bekend.

Standbeeld van Pim Fortuyn in Rotterdam.

WABLIEF?

Artikel 12

“Ik kwam laatst de term artikel 12 tegen. Ik ken die term wel, maar dan gaat het over het onder rijkstoezicht stellen van een gemeente met financiële problemen. Maar nu werd de term gebruikt in het kader van een rechtszaak.”

Weet jij wat een artikel 12-procedure is?

Wilt u een term uitgelegd krijgen?
Mail naar redactie@rechtspraak.nl

De term artikel 12 Sv-procedure (ook wel artikel 12-procedure genoemd) verwijst naar artikel 12 van het Wetboek van Strafvordering. Het artikel biedt mensen die direct met een zaak te maken hebben (meestal slachtoffers) de mogelijkheid zich te beklagen als het Openbaar Ministerie niet tot vervolging overgaat van een in hun ogen strafbaar feit. Zo'n beklag moet worden gedaan bij een gerechtshof. Dat

toetst dan – achter gesloten deuren (zie op pagina 18 waarom) – twee dingen. Is vervolging haalbaar? En staat vervolging in verhouding tot het mogelijk gepleegde feit? De bekendste rechtszaak die werd gevoerd door een beroep op artikel 12 Sv, was de zaak-Wilders die in 2009 van start ging en in 2011 eindigde met vrijspraak. Hij stond toen terecht voor het aanzetten tot haat en discriminatie.